

GOUWTIJDINGEN

FEBRUARI 2014/1

Verantwoordelijke uitgever : Karel Van den Bossche • Larendries 51 • 2890 Sint-Amands • info@molenmuseum.be

Algemene Vergadering en Gouwdag

AANGESLOTEN BIJ

Zaterdag 1 maart 2014 te Aartselaar:

Een bijzondere heemkundige dag!

Heemkunde Gouw Antwerpen: Algemene Stat. Vergadering en Gouwdag

Heemk. Kring Aartselaar: Viering rond 500 jaar oude akte

Noteer alvast zaterdag 1 maart in uw agenda en schrijf - beter nog - meteen in.

Deze dag gaat van start met een ontvangst vanaf 09.30 uur in het Cultureel Centrum 't Aambeeld in de della Faillelaan 34 te Aartselaar om vervolgens de Algemene Statutaire Vergadering te starten om 10.00 uur stipt. Het ganse dagprogramma ziet er als volgt uit.

voormiddag

- 09.30 u. - ontvangst met koffie of thee in het foyer van het Cultureel Centrum
- 10.00 u. - aanvang Algemene Statutaire Vergadering van Heemkunde Gouw Antwerpen
 - uitreiking eremerck – honoris causa en deken J.Van Herck
- 10.50 u. - uiteenzetting door Joke Bungeneers, diensthoofd erfgoed bij de Provincie Antwerpen, over de nieuwe projectsubsidiereglementering inzake erfgoedzorg
- 11.05 u. - optreden muziekgroep “De RuPel” met een paar instrumentale liedjes
- 11.15 u. - academische feestrede door dr. Herman Coppens, ere-rijksarchivaris, die een bijzondere akte uit 1514 in het licht plaatst en toelicht
- 11.45 u. – tweede optreden trio “De RuPeL” met enkele volkse liedjes

namiddag

- 12.15 u. - verzorgde, uitgebreide broodjeslunch (inschrijven verplicht aan 15 euro voor de ganse dagactiviteit).
- 13.30 u - Bezoek aan kasteel Cleydael te Aartselaar per autobus
- 14.30 u - Bezoek aan de kerk van Hemikem (graf Antoon v. Brabant) per autobus
- 16.30 u. - Slotmoment van de dag in CC te Aartselaar, met uitreiking eremerken, gevolgd door een gratis aangeboden receptie als afsluiter tot 18.00 uur

Deelname aan de verzorgde broodjeslunch (en aan de namiddagactiviteit) is enkel mogelijk tot maximum 180 personen tegen voorafgaandelijke storting van 15 euro per persoon op rekening nr.: **BE16 7343 4120 4074** van Heemkunde Gouw Antwerpen. Vermeld daarbij uw naam en uw heemkring.

U kan desgewenst gratis enkel aan de voormiddagactiviteit deelnemen. Graag ook inschrijven (zonder kosten) met naam en heemkring indien u enkel in de voormiddag deelneemt aan de A.S.V. en de academische zitting.

Wat brengt deze dag ons meer expliciet bij?

Na de ontvangst met een kop koffie of thee starten we kort en bondig de Algemene Statutaire Vergadering. Een jaarlijkse vlotte geplogenheid die een klein uurtje in beslag neemt. Dan komt Joke Bungeneers, hoofd van de dienst Erfgoed in de provincie

Antwerpen, ons uiteenzetten welke wijzigingen er zijn in de aanvragen voor het bekomen van projectsubsidies voor bovenlokale erfgoedzorg en in de afwikkeling van de goedgekeurde dossiers. Nadien volgt even een breekpunt met een kort optreden van

“DeRuPeL” die regionale volkse muziek uit de Rupelstreek laat weerklinken.

Omstreeks 11.15 uur krijgt dr. Herman Coppens, gewezen hoofdarchivaris bij het Rijksarchief te Antwerpen, het woord. Hij behandelt het dagthema: een bijzondere, vijf eeuwen oude akte uit van maar liefst 2,00 m. lengte wordt in zijn ware kontekst geplaatst en

geschiedkundig en heemkundig toegelicht op een bevattelijke manier. Deze goed bewaard gebleven akte uit 1514 wordt door de Heemkundige Kring Aartselaar overgedragen aan het Rijksarchief Antwerpen om ze op de meest deskundige wijze verder te bewaren en te beheren. De Heemkundige Kring Aartselaar liet echter wel een grote, fotografische replica maken van het origineel voor eigen gebruik.

We ronden de voormiddag af met een tweede optreden van “De RuPeL” met volkse liedjes. Daarna is het tijd om het innerlijke van de mens te versterken via een uitgebreide en lekkere broodjeslunch.

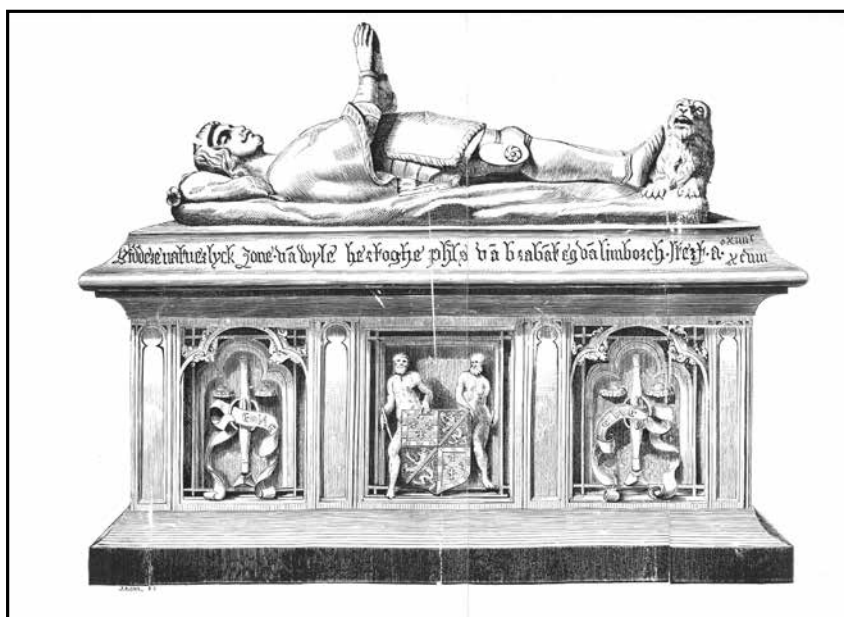

Na de middag plannen we een bezoek per autobus aan het middeleeuwse waterslot Cleydael en aan de kerk van Hemiksem, waar we een bezoek brengen aan het graf van Antoon, bastaard van Brabant, wiens afsterven in feite de aanleiding werd – na langdurige procedures - voor de verkoop van de bezittingen vermeld in de akte van 1514.

Tot slot keren we terug naar het vertrekpunt in het CC 't Aambeeld te Aartselaar, waar de uitreiking plaats vindt van de jaarlijkse eremerken, te weten het eremerck dr. J. Van Herck en het eremerck Honoris Causa. Ook de actieve musea en documentatiecentra krijgen hun plaket uitgereikt en na een slotwoord kunnen we hier nog even verbroederen in het foyer tijdens een receptie aangeboden door het gemeentebestuur van Aartselaar.

Een stukje geschiedenis als toelichting over Antoon van Brabant en de grote akte.

Antoon, bastaard van Brabant, wiens praalgraf zich nog steeds in de kerk van Hemiksem bevindt, was een bastaardzoon van hertog Filips van Saint-Pol, geboren in 1429. Ruim dertig jaar heeft Antoon, bastaard van Brabant het huis van Bourgondië gediend onder Filips de Goede, Karel de Stoute en

Maria van Bourgondië o.a. als kapitein-generaal van de pijkeniers en pioniers in het leger van Karel de Stoute tegen Louis XI in Frankrijk, met roemrijke gevechten te Amiens. En in een andere strijd te Nancy, waarin Antoon van Brabant meevocht, liet Karel de Stoute het leven. Antoon van Brabant, heer van Kruibeke en Hemiksem, stierf op Allerheiligendag in 1498. Hij werd begraven in het koor van de oude kerk van Hemiksem op het Kerkeneinde en zou zijn laatste dagen hebben doorgebracht in Hemiksem.¹

De nalatenschap van Antoon, bastaard van Brabant.

Zijn nalatenschap wordt door G. De Schepper, auteur van “Antoon, Bastaard van Brabant”, ‘niet vorstelijk’ genoemd. Volgens de schenkingsakte moest de heerlijkheid Kruibeke, die tot het graafschap Vlaanderen behoorde, na de dood van de begunstigde - in dit geval: Antoon van Brabant - onmiddellijk aan het Vlaams domein worden teruggegeven. En op het Hemiksemhof met de heerlijkheid Vaarlaereycke konden volgens een akte uit 1459 enkel wettige kinderen rechtmatig aanspraak maken.

Twee kinderen overleefden hem: Antoon (de jongere), bastaard van Brabant, en Margriet, die gehuwd was met Jan van Schore. Margriet stierf evenwel een paar jaar na

¹ - G. De Schepper, *Antoon, Bastaard van Brabant*, overdruk uit “Gesch. en Folklore”, 1° aflev. 1942, blz. 18, 19 en 40.

haar vader (alleszins voor 1509) en weldra kwamen de erfgenamen onverzoenlijk tegenover mekaar te staan. Ook een derde persoon, Agate van Brabant (vermoedelijk geen natuurlijke dochter van Antoon, maar van Jan van Brabant), die gehuwd was met Jan Benauwt, eiste haar part op. Want inderdaad waren bij testament het Hemiksemhof en Vaerlaereycke aan deze drie overgemaakt om het “...*bij hun drieën, gelijk ende met gelijcker portiën gebruikte ende beseten te wordene...*”. En zo werd ook de nalatenschap “...*in bruederlijkcke en susterlijke gedeelten...*” verdeeld in 1499. Het ging een tijdlang goed, totdat Jan van Schore inhaliger werd, meer opeiste en zelfs het gebruik van het hof van Hemiksem onmogelijk maakte aan Antoon en Jan Benauwt. De twist brak los en het geschil kwam in 1509 voor de Raad van Brabant. In een eerste uitspraak in augustus 1512 werd de gedaagde, Jan van Schore, gedwongen tot herstel van de onrechtvaardig opgevorderde goederen. Maar het beterde niet en er volgden nog twee latere, gerechtelijke vervolgingen. Omdat uiteindelijk een driedelige scheiding der goederen praktisch onuitvoerbaar bleek, werd bij vonnis van 7 februari 1513 (n.s.) beslist tot een openbare veiling van het familiegoed om tenslotte de opbrengst te kunnen verdelen onder de rechthebbenden.²

Na veiling werden de goederen toegewezen aan Rombout van Wachtendonck.

Het hoogste bod kwam toe aan Rombout van Wachtendonck voor 4066 Rijns gulden. Na heel wat protesten van een aantal rechthebbenden en andere gedaagden met belangen in deze verkoop zijn alle partijen op 6 juni 1513 het eens om de verkoop definitief vast te leggen volgens het laatste bod van Rombout van Wachtendonck. Maar nogmaals wordt in de kerk van Hemiksem afgeroepen dat er een hoger bod kan gedaan worden om te komen tot groter profijt van de verkopers. Een bekendmaking hiervan wordt uitgehangen aan de poort van de Raad van Brabant en opnieuw is – voor de laatste keer – een hogere bieding welkom op 3 april 1514. Uiteindelijk verhoogd Rombout van Wachtendonck op die dag de koopsom tot 6300 ponden, wordt daardoor eigenaar van de goederen op 3 april 1514 en doet hiervoor leenverhef op 28 en 29 mei 1514.

De 500 jaar oude akte berust thans in de Heemkundige Kring Aartselaar.

Het exemplaar van de akte, bestemd voor de koper, Rombout van Wachtendonck, bestaat nog steeds en bevindt zich – in zeer goede staat – in het archief van de heemkundige kring Aartselaar. Deze akte werd in december 2007 geschonken aan de heemkundige kring door een van de vorige eigenaars van kasteel Cleydael, de heer Leitner. De akte kwam uit het archiefbezit van de familie Sheid, die in de vorige eeuw zowel eigenaar waren van het Hemiksemhof als van kasteel Cleydael.

Korte inhoud van de akte.

De akte behandelt de verkoopvoorwaarden (met de kerkgeboden en vaststellingen door de deurwaarder), een omschrijvende opsomming van alle te koop gestelde goederen en ‘*de commere*’ of een opsomming van de lasten (renten of cijzen) die uitgaan van de goederen. De betwistingen van deze lasten of rechten, de stand van de biedingen door

² - G. De Schepper, *Antoon, Bastaard van Brabant*, overdruk uit “Gesch. en Folklore”, 1° aflev. 1942, blz. 41 en 42.

de koper bij het uitgaan van de kaars, de decretale vastlegging van de verkoop na horen van de gedaagden inzake de betwistingen, en uiteindelijk de tekst van de eigenlijke toewijzing.

Het document op zich.

Dit document is niet alleen bijzonder omwille van zijn hoge ouderdom, zijn historische waarde en zijn goede conservering, maar het is bovendien ook een uitzonderlijk groot document met een lengte van maar liefst 2,00 meter! Het bestaat uit vijf vellen perkament die aan elkaar werden gelijmd. Goed bewaarde akten van een dergelijke grootte zijn eerder zeldzaam te noemen. Het bestuur van de heemkundige kring Aartselaar trof daarom het wijze besluit dat een dergelijk uitzonderlijk archiefstuk van vijf eeuwen oud best in een professioneel archief thuis hoort, waar het in de meest optimale omstandigheden bewaard kan blijven. Vooral door toedoen van onze voorzitter René Beyst, tevens lid van het dagelijks bestuur van Heemkunde Gouw Antwerpen, is het plan gerijpt om deze akte af te staan aan het Rijksarchief te Antwerpen. Bovendien wil de kring hiermee een voorbeeld stellen naar Heemkunde Gouw Antwerpen en haar aangesloten heemkringen toe om uitzonderlijke stukken af te staan aan gespecialiseerde instellingen.

Maar evenwel niet zonder er een mooie replica van te maken en te bewaren in Aartselaar en in Hemiksem. Want het gebied van de heerlijkheid Vaarlaereycke strekte zich uit over minstens drie gemeenten, weze het dat het grootste deel van deze heerlijkheid op het grondgebied Aartselaar gelegen moet hebben. Bovendien wil de kring via een academische zitting de nodige aandacht geven aan deze schenking en de verdere ontsluiting ervan bewerkstelligen op provinciaal niveau. Daarvoor stelden ze een dagprogramma samen in overleg met Heemkunde Gouw Antwerpen en wensen ze ook de heemkringen van Hemiksem, Reet en Kontich in deze bijzondere aanlegenschap te betrekken. Noteer alvast zaterdag 1 maart 2014 in uw agenda, indien u dit uitzonderlijk stuk wil bewonderen en mee een forse stap terug in de tijd wil zetten naar hetgeen vijf eeuwen geleden plaats vond in Hemiksem, Aartselaar, Reet en oergemeente Kontich.

Onthou:

Deze academische zitting is een combinatie van de Algemene Statutaire Jaarvergadering van Heemkunde Gouw Antwerpen en de feestelijke viering van de schenking van de vijf eeuwen oude akte aan het Rijksarchief te Antwerpen door de Heemkundige Kring van Aartselaar.

Deze activiteit is toegankelijk voor alle leden van de heemkringen en sympathisanten.

Deelnemen in de voormiddag is gratis, maar inschrijven is verplicht. Deelnemen aan de

ganse dag (inclusief lunch en uitstap) kost 15 euro per persoon maar blijft voorbehouden aan maximum 180 personen (volgens volgorde van storting).